

és a rajzoktatás némileg megelőzött bennünket. Az iskolás gyerekek játékos, derűs önkifejezési eszköze lehet az ének és a rajz. Az irodalom és a nyelvtan egyik határterületén, a fogalmazástanításban a legjobb esetben addig jutunk el, hogy a nyelv a közlés és némileg az ábrázolás eszköze legyen. De nem, vagy csak ritkán valósul meg, hogy a gyerekek saját „művei”, nyelvi produktumai az önkifejezés formái legyenek, ne kívülről vagy felülről megjelölt témák kidolgozásai. Az alkotás és egy művészetben való részvétel örömeit mi ritkábban tudjuk adni a gyerekeknek, mint más művészeti tárgyak. A beszédkészség, a helyes kiejtés, a hangsúly, a dallam, a dinamika kifejező szerepének értékelésében, a szép beszédre való nevelés érdekében pedig többet és szervezettebben kellene foglalkoznunk tárgyunkban a versmondással, és az iskolában a gyermekszínjátszással is.

Nemcsak a nyelvi órán belül feladatunk tehát a helyes arányok kialakítása az anyanyelvi képzés érdekében, hanem egész tantárgyunkban, amelyet különórák, külön tanfolyamok segítségével lehetne elvégezni.

SZVOBODA VIDOSZAVA

A kétegyházi román iskola

A kétegyházi román iskola 200 éves fennállásának évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen hangzott el az alábbi beszéd, melyet szó szerint közlünk

Korabeli dokumentumok azt igazolják, hogy Kétegyháza, mint település már 1412-ben létezett, és már abban az időben lakóinak többsége román ajkú, ortodox vallású volt. Van tehát e településnek és az itt évszázadok óta, békében együtt élő kétegyházi embereknek igen gazdag múltja.

Az évszázadok során e faluban többféle nemzetiségű román, magyar, tót, sváb, zsidó, cigány ember élt, értelemszerűen saját anyanyelvét és vallását gyakorolva.

Meghatározó etnikai jegyei, lélekszámukból adódóan is – a románságnak voltak. Az évszázadok során a történelmi változások, az urbanizáció, az együttéléssel járó természetes asszimiláció folyamata, az elszigeteltség a nyelvországától, ezeket az erőteljes etnikai jegyeket elhalványította.

Felmerülhet a kérdés, mi maradt meg, mi az, ami reményt adhat a Magyarországon, szűkebb értelemben a Kétegyházán élő románság megmaradásához?

Az állam nyújtotta lehetőségekhez feltétlenül párosulnia kell az identitástudatnak, amely az időkben és az 50 év körüliekben még igen erős. Sajnálatos módon a fiatalabb generációkba ezt nem sikerült teljes mértékben átplántálniuk. A Kétegyházán használatos, arhaikus elemeket tartalmazó, speciális, a maga nemében csodálatos román nyelvet a mai napig is megőrizték. Sajnálatos tény, hogy a 20-30 éves korosztály érti ugyan a nyelvet, de egyre kevesebben beszélik. Csodálatra méltó azonban ez utóbbi korosztály érdeklődése a románság múltja, kultúrája, hagyományai iránt.

Gazdag ismeretanyag birtokában vannak az idősök, és néhány nagyon lelkes hagyományápoló ember mint pl. a *Buha házaspár*, *Purece Péter*, *Árgyelán Péterné*, az *Ottlakán házaspár*, *Simonka Tivadar* az idős mesemondó és mások. Ők azok, akik a fiatalokban élesztgetik az érdeklődés szikráját. E tevékenységük mindenképpen tiszteletreméltó. Kévs forrásdokumentum áll rendelkezésünkre múltunk kutatásához és megismeréséhez. Alapdokumentumnak számít azonban az a korhű román nyelven megírt monográfia, amelyhez hasonlóval nagyon kevés település büszkélkedhet. Kétegyháza e vonatkozásban szerencsésnek vallhatja magát. Az itt élő emberek iskolázottsága, műveltségi szintje igen alacsony volt. De mint minden nép vagy népcsoport esetében születtek kiemelkedő tehetségű, kulturált emberré váló egyéniségei is. Kétegyházán 1849. december 30-án születet *Iosif Ioan Ardelean*, aki elemi szintű iskoláinak elvégzése után Aradon végezte el a teológiát.

A kétegyházi románság alkotmányos jogaival élve első ízben választott magának papot Iosif Ioan Ardelean személyében. A fiatal ortodox lelkész saját korának polihisztorja volt. Lelkészi teendői mellett irodalmi, szociológiai, néprajzi tevékenységet is folytatott. 1878-ban jelent meg első kötete az iskoláskorú gyermekek testi és lelki fejlődéséről.

1888-ban kötetbe gyűjtötte egyházi jellegű beszédeit. 1890-ben a zsidó hagyományokról és szertartásról publikált. 1902-ben verseskötete jelent meg. Publikációi közül számunkra talán a mai napig a legfontosabb, az 1893-ban Aradon megjelent *Monographia comunii Chitighaz (Kétegyháza monográfiája)*. E könyv első oldalán a következő ajánlás található: *Satenilor mei, azaz „falubelijeimnek”*. A következő oldalon egy Bibliai idézet van: „*Scriese-va aceasta pentru generatiunea viitoare*” (a jövő generációinak íródott). Ezt a ránk hagyott becses értékű könyvet forgatva a jelen és a jövő generációja is önmagára találhat. *Iosif Ioan Ardelean* 100 évvel ezelőtti szándéka tiszteletre méltó. Önmagunk és múltunk megismerése a mai fiatalok erkölcsi kötelessége is. Ma tehát rá, *Iosif Ioan Ardelean*ra emlékezünk, aki 45 évi papi szolgálat után, 1920. december 25-én hunyt el Arad megyében *Simbateni* faluban.

Régen az egyszerű parasztemberek szemében a templom, az egyház nemcsak a hitélet, hanem a kultúra fellegvára is volt. A pap, a kántor-tanító köztisztviselőben álló személyiségnek számított. Így volt ez a kétegyházi románság körében is.

A magyarországi román egyházi iskolák 1777-től (a *Ratio Educationis* alapján) jöttek létre. Ezeknek szervezője, működtetője és ellenőrző szerve az egyház volt. A helyi lelkész felügyeleti jogkörrel rendelkezett. A településünkön ma is folyó román nyelvoktatás alapja a most 200 éve, 1793-ban alakult román egyházi iskola volt.

A falu akkori polgármestere *Ioan Balas* 1793. október 20-án írta alá az első román ortodox tanító, *Ioan Bap Oltean* kinevezési okmányát, melyben meghatározta a tanító éves fizetését évi 30 Ft-ban illetve más természetbeni juttatásban, mint búza, szalma.

1820-ban 34 tanuló járt az egyházi román oktatásra. 1868-tól a tanulók létszáma növekedett a 6-15 éves korig terjedő tankötelezettség bevezetéséből adódóan. A tanítási idő az őszi-téli időszakra korlátozódott, ui. a gyerekek munkájára is szükség volt a háttérben. 1820-ban lakossági hozzájárulással az ortodox egyház iskolát épített. 1872-ben esti iskolát működtetnek *Ioan Sucin* tanító, irányításával ahol 30 felnőtt tanult meg írni, olvasni és számolni. 1891-ben létesül egy magán jellegű óvoda. 1896-ban külön egyházi leányiskolát létesítenek, mely 1911-ig működött. A román egyházi iskolák finanszírozására, felebaráti szeretetből és a jó ügy iránti elkötelezettségből *gróf Almássy Kálmán* több alapítvány is létrehozott. A pénz kamatait a román egyházi iskolák működtetésére szánta. Az I. világháború után a helyi román iskolák anyagi nehézségekkel küzdöttek. A '30-as években az egyházi román iskola megszűnt; a román gyerekek a magyar iskolába jártak, csak a hitoktatás folyt román nyelven *Borza János* és *Miskucza Péter* lelkészek jóvoltából. Hatályát veszítette az 1868-as Eötvös-féle népoktatási alaptörvény azon paragrafusára is, mely kimondta, hogy: „Minden növendék anyanyelvén nyerve az oktatást, amennyiben ez a községben divatozó nyelvek egyike.” Az 1946-tól létrehozott 8 osztályos állami iskolák ugyan biztosították az anyanyelven való oktatás szervezeti kereteit, de tartalmi vonatkozásban ezek nem feleltek meg alapvető funkcióik betöltésére: anyanyelv megőrzése és irodalmi jellege kialakításának és a nemzeti tudat fejlesztésének.

A hazai nemzetiségeknek, így a hazai románságnak sem voltak hagyományai, gyökerei az új iskolastruktúrát illetően.

A klasszikus értelemben vett magyar és a tiszta nemzetiségi anyanyelvi oktatás modelljeit ötvözve alakult meg Kétegyházán a Román Tanítási Nyelvű Általános Iskola 1949. szeptember 1-jén *Aszalós Árpád* igazgató vezetésével. Egy tanteremben 85 tanulóval összevont alsó tagozatban a Német házaspár tanított. Őket 1950-51-ben a ma is köztisztviselőnek örvendő *Sebesi házaspár* követte. Az 1951-52-es tanévben kerültek iskolánkba *Turcu Máriausz* és *Turák Kálmán*, akik a későbbiekben igazgatói is voltak az intézménynek.

A fokozatos iskolabővítés igen sürgetővé vált. Fontos momentum volt az iskola történetében 1958. december 16-án az új, 4 tantermes épület műszaki átadása. 1971-72-ben osztott alsó tagozat bevezetését követően tanteremhiánnyal küszködik az iskola. Átalakítások, szükségstantermek, gondok.

A két általános iskola számára, lakossági vélemény alapján korszerű napközis ebédlőt kezdtek el építeni, melyhez a román iskola alsó tagozatos épületét vették igénybe.

Újabb lakossági hozzájárulással, az akkor még divatos társadalmi munkával fenntartók, az akkori Nagyközségi Tanács egy 4 tantermes iskolarész megépítéséhez kezdett,

melyet 1989-re fejeztek be. Mostanra talán révbe jutottunk. Munkakörülményeink jók, nevelő-oktató munkánkat csak a mindennapos és más intézményeket is sújtó anyagi, működési, szinten tartási gondok zavarják.

Az iskolában folyó szakmai pedagógiai munka a szakvélemények és a közvélemény alapján is jó. Az iskola pozitív megítélésének eléréséhez hozzájárultak mindazok a tanítók, tanárok, kedves kollegák, akik ebben a nemzetiségi oktatási intézményben valaha is dolgoztak. Azok is akik már nincsenek közöttünk, és azok is, akik megtisztelték ma bennünket jelenlétükkel.

Vitathatatlan érdemeik vannak intézményünk fenntartóinak, – legyen az az ortodox egyház, a Nagyközségi Tanács vagy a jelenlegi Polgármesteri Hivatal – abban, hogy eddig eljutottunk, hogy optimális körülmények között dolgozhatunk s hogy az intézmény eddigi működésének feltételeit a szűkös anyagi lehetőségek közepette is biztosították. Azoknak a szülőknak, akik gyermekeiket iskolánkba írták, gondjainkra bízta. És végül de nem utolsó sorban azoknak a volt diákoknak, akik tisztességgel tették dolgukat, tanultak, dolgoznak és öregbítk iskolánk hírnevét. Történelmi léptekkel mérve 200 év nem nagy idő. De egy iskola történetében igen. 1813-ban *Dimitrie Tichindeal* tanító lehangelő képet festett az egyházi iskolák állapotáról és működéséről: „Meg akarod tudni hol van a faluban az iskola? Ne kérdezz meg senkit, csak menj, s a templom közelében találni fogsz egy fedél nélküli házat, melynek betört ablakaira papírt ragasztottak: tudd meg, az az iskola.” Változott a kor, az élet, megváltoztak a körülmények, a lehetőségek, megnöttek a természetes igények.

A kétegyházi román iskolában tanuló gyereket is lehetőségeinkhez mérten – az e század végéhez méltó körülmények fogadják. Egészséges szellemi, testi, lelki fejlődésük biztosított. Tanulhatnak idegen nyelvet, számítógépes programokkal ismerkedhetnek, jól képzett pedagógusok segítségével minden, számukra szükséges ismeretanyag birtokába juthatnak. Mindezek mellett olyan plusz ismereteket szerezhetnek meg, melyeket csak egy nemzetiségi iskola nyújthat: a mi esetünkben: megtanulhatja a román nyelvet még akkor is, ha az nem anyanyelve, betekintést nyerhet egy másik európai nép kultúrájába, civilizációjába. Olyan dolgokat ismerhet meg tehát, amiktől embertársai szemében az ő emberi értéke csak nőhet. A 200 évvel ezelőtt elültetett kis magból, öreg lombos fa lett. Ez az öreg fa még ma is él, és érett gyümölcsöt terem.

Ha annak a több száz vagy ezer kisdiaáknak, akiket megtanítottatok írni, olvasni, számolni sikerült csak egy csöppnyi anyanyelv szeretetet, román kultúra ismeretet, egy picit románság-tudatot a szívébe önteni, ha szép emlékekkel hagyhatták el ezt az iskolát, higyjék el, munkátok nem volt hiábavaló.

SZÁNTÓ FLÓRA

Nyelvtani feladatlapok

Az 1993-ban megjelent Tanterv a román nemzetiségi általános iskolák számára (I-VIII osztály), mind szellemében, mind módszerét tekintve új szemléletet és módszereket kíván meg a román nyelv oktatásában. Mindezeknek a Tanterv alapján kidolgozandó tankönyvekben illetve minden más didaktikai segédanyagban tükröződniük kell.

Az új tankönyvek megírása és nyomdai kimunkálása időigényes munka, és nem is valószínűleg meg minden osztály számára egyazon időben. Ezért szükségesnek látszik egy áthidaló megoldás a régi tankönyvekről az újakra való áttérés szakaszára.

Ezt hivatott megoldani – legalább is részben – egy olyan kiadvány mint a Nyelvtani feladatlapok.

A nyelvtani feladatlapok célja a helyes nyelvhasználat elsajátítása és gyakorlása. Ezen belül a feladatlapok révén a tanulók megtanulhatják a szótárhasználatot, az elválasztás szabályait, valamint a legfontosabb morfológiai ismereteket (a névelők alkalmazása, a főnév többesszáma, esetei, a melléknév egyeztetése a főnévvel, a névmások [hangsúly-